

Greenpeace notat vedrørende ændring af lov til begrænsning af GMO forurening (revision af GMO-sameksistensloven)

14. februar 2011

Hvis der dyrkes GMO i Danmark vil det på længere sigt næppe være muligt at undgå GMO-forurening af det øvrige landbrug. "Al erfaring viser, at dyrkning af en normal reproduktiv afgrøde i et område på sigt vil medføre en spredning til de tilsvarende afgrøder i området. Omfanget af denne spredning kan dog i varierende omfang forsinkes og reduceres ved forskellige tiltag/virkemidler" (Rapport fra udredningsgruppen vedr. GMO-Sameksistens, aug 2003, s. 107).

Sameksistensvirkemidler kan altså forsinke men ikke forhindre GMO-forurening. Alligevel hævder fødevarerministeriet, at sameksistenslovens eksisterende virkemidler er et effektivt værn mod GMO-forurening (se eksempelvis fødevarerministerens svar 913 til Bente Dahl, 25. jan 2011). Greenpeace opfordrer folketinget til at gennemføre grundlæggende forbedringer i den eksisterende sameksistenslov og tilhørende kompensationsordning:

1. **Ny Målsætning:** De nuværende regler tager udgangspunkt i målsætningen om 0,9 % GMO-forurening. Målsætningen bør i overensstemmelse med EU-kommissionens nye 2010 henstilling om sameksistens ændres til en målsætning om lavest mulige GMO-forurening.
2. **Reel åbenhed og rettidig information om planlagte GMO-marker**
3. **Med beslutningsansvar følger ansvar:** Kompensationsordningen indeholder helt urimelige begrænsninger. Den bør ændres så kompensationsordningen, som det var hensigten, faktisk omfatter GMO-frie landbrugs GMO-omkostninger.
4. **Biologi, men ikke kun biologi.** Menneskelige fejl har vist sig at være en lige så vigtig faktor som plantebiologi mht at forårsage GMO-forurening. Det er derfor uberettiget, at virkemidler alene udarbejdes på baggrund af plantebiologi.
5. **Etablering af GMO-fri zoner for at sikre de langsigtede målsætninger for landbruget.**

1. Ny målsætning. De spredningsbegrænsende virkemidler og kompensationsordningen i den reviderede lov bør fastsættes med henblik på at opnå den lavest mulige GMO-forurening (i praksis skal der gribes ind ved forurening over 0,1 % grænsen). Hvorimod virkemidlerne i den eksisterende lov og fvms notat (2. dec 2010) tager udgangspunkt i målsætningen om 0,9 % generel GMO-forurening af det GMO-fri landbrug. En strammere målsætning og tilsvarende strammere virkemidler er i overensstemmelse med:

- **Der eksisterer ingen 0,9 % grænseværdi for GMO-forurening.** Det er i strid med EU lovgivningen at tage udgangspunkt i en 0,9 % grænseværdi. Der er i EU lovgivningen netop ikke indført nogen grænseværdi for GMO-forurening. Derimod eksisterer der en beslutning om, at GMO-fri producenter, som er offer for GMO-forurening på under 0,9 %, kan blive undtaget for GMO-mærkningspligt (1829/2003 art 12(2)). For at benytte denne undtagelse skal skrappe betingelser være opfyldt. Den skadeslidte skal kunne dokumentere, at GMO-forureningen er utilsigtet eller teknisk uundgåelig, og at skadeslidte selv har gjort, hvad han kunne for at undgå forureningen (1829/2003 art 12(3)). I modsat fald skal de GMO-

forurenede produkter mærkes som GMO. Mærkningsgrænsen på 0,9 % er således bestemt IKKE en grænseværdi.

- **Ny sameksistenshenstilling fra Kommissionen fra 13. juli 2010.** At 0,9 % grænsen i mærkningsreglerne blev udlagt som en generel tilladelse til 0,9 % GMO-forurening er ikke en enestående dansk fejl. EU-kommissionens gamle henstilling omkring GMO-sameksistens fra 2003 forbød indtil i sommers medlemslandene at lave sameksistensregler der sigtede mod at opnå lavest mulige GMO-forurening. *Measures for coexistence ... shall not go beyond what is necessary in order to ensure that adventitious traces of GMOs stay below the [0,9 %]tolerance thresholds set out in Community legislation.* (2003/556/EC, pkt 2.1.4 og 2.2.3, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:189:0036:0047:EN:PDF>) Denne 2003 henstilling, som ulovligt påbød 0,9 % GMO-forurening af det øvrige landbrug, blev annulleret i sommers (13. juli 2010). Den er nu erstattet med en ny forbedret sameksistenshenstilling (2010/C 200/01). I den nye henstilling anerkender Kommissionen, at medlemslandene skal have mulighed for ”at sikre den lavest mulige forekomst af gmo'er i økologiske og andre afgrøder” (2010/C 200/01, pkt1.1), og det pointeres at medlemslandene nu må tilrettelægge deres sameksistensregler med henblik på at undgå GMO-forurening. Danmark bør med den forestående revision af de danske sameksistensregler absolut gøre fuld brug af denne mulighed ved at gå væk fra målsætningen om 0,9 % GMO-forurening.
- **Forsigtighedsprincippet.** Det er, som i andre af livets forhold, bedre og billigere at reagere, så snart problemet viser sig (GMO-forurening over detektionsgrænsen 0,1 %), end, som den nuværende lovgivning kræver, at vente til problemet er vokset en over hovedet (når GMO-forureningen tangerer mærkningsgrænsen på 0,9 %). *Loven skal være stram - for hellere rulle den tilbage om ti år, hvis frygten for spredning viser sig ubegrundet, end at risikere at ødelægge økologisk produktion en gang for alle.* (Rene Christensen, 18 jan 2011, <http://www.altinget.dk/Foedevarer/artikel.aspx?id=115780>).
- **Kommissionen henstilling om, at medlemsstater skal verificere effektiviteten af de spredningsbegrænsende virkemidler.** Med den nuværende målsætning, hvor der først gribes ind når 0,9 % GMO-forurening er opnået, kan denne vurdering kun bestå i retrospektivt at konkludere, at virkemidlerne ikke virkede. Hvis målsætningen derimod er at forhindre GMO-spredning, så der gribes ind så snart GMO-forurening konstateres (dvs. over 0,1 %), vil det være muligt løbende at vurdere virkemidlernes effektivitet.

2. Reel information og åbenhed om planlagte GMO-marker

Forligspartierne lægger vægt på, at dyrkningen af genetisk modificerede afgrøder i Danmark finder sted i fuld åbenhed. Oplysninger om dyrkning og kontrolresultater offentliggøres med fokus på brugervenlighed og tilgængelighed. Offentliggørelsen finder sted på internettet via Plantedirektoratets hjemmeside (Forligsteksten (V, K, RV, S, SF) 25. maj 2004).

Den nuværende sameksistenslov efterlever ikke den politiske aftale om åbenhed, idet kun direkte naboer til GMO-marken får rettidig information om en planlagt GMO-dyrkning, mens alle udenfor separationsafstanden afskæres fra denne information. Med rettidig information menes, at informationen skal være tilgængelig, inden de GMO-fri landmænd i lokalområdet træffer beslutning om, hvilke afgrøder de selv vil dyrke i den pågældende dyrkningssæson. Med denne åbenhed vil GMO-fri landmænd kunne træffe egne forholdsregler der kan bidrage til at mindske GMO-forurening. Her tænkes særligt på, at rettidig åbenhed vil give GMO-fri landmænd

mulighed for at ændre i sædskiftet, så de undgår afgrøder beslægtet med nærliggende GMO-afgrøde. Denne mulighed for koordinering af afgrøder udelukkes med den eksisterende lovgivning, fordi informationen først gøres offentligt tilgængeligt fra maj/juni efter afgrøderne allerede er plantet.

Til sammenligning har Tyskland valgt en langt mere åben og hensigtsmæssig løsning. Ifølge den tyske sameksistenslov (§16) skal oplysninger om planlagte GMO-marker offentliggøres mindst tre måneder før plantningstidspunktet. Det giver andre landmænd i lokalområdet mulighed for at tilrettelægge deres eget valg af afgrøder.

3. Med beslutningsansvar følger ansvar

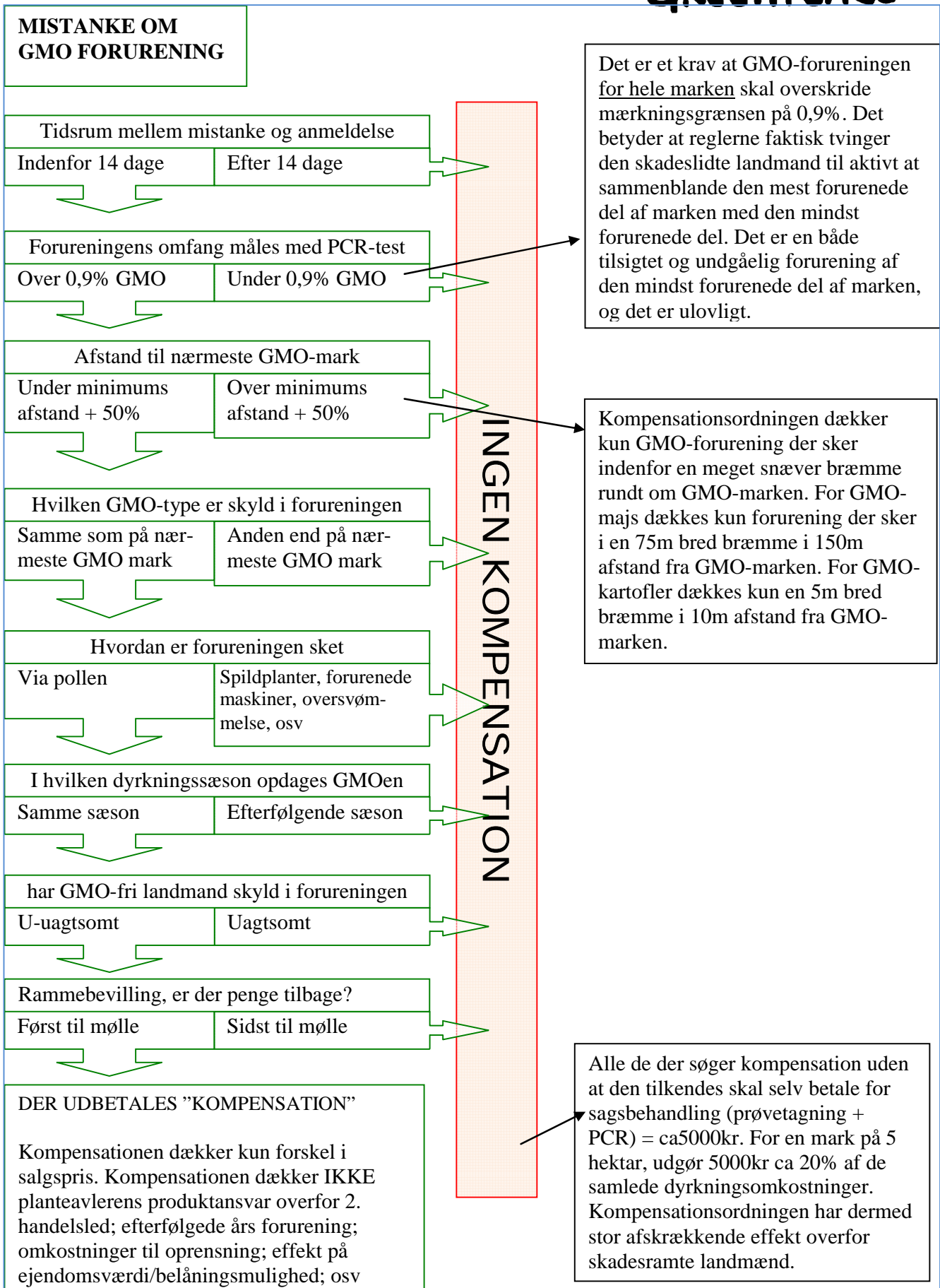
Der indføres en kompensationsordning for økonomiske tab som følge af utilsigtet forekomst af GMO. Kompensationsordningen omfatter tab, der må antages at være en følge af dyrkning af genetisk modificerede afgrøder (Forligsteksten (V, K, RV, S, SF) 25. maj 2004).

GMO-fri landmænd skal have reel og fuld kompensation for alle GMO-relaterede omkostninger og tab. Det har de absolut ikke med den nuværende kompensationsordning.

Den eksisterende kompensationsordning giver helt ufrivilligt et ganske godt indtryk af, hvor lille tillid regeringen selv har til de nuværende virkemidler. Hvis regeringen havde oprigtig tiltro til sameksistenslovens spredningsbegrænsende virkemidler, burde det være uproblematisk for regeringen også at tage fuldt økonomisk ansvar, hvis der mod regeringens forventning alligevel skulle opstå GMO-forurening. Det modsatte er tilfældet i dag. Kompensationsordningen består hovedsageligt af bestemmelser der sætter en lang række urimelige begrænsninger for, at forureningsramte landmænd kan få kompensation (se figur på næste side). Denne urimelige løsning bærer præg af, at regeringen erkender, at sameksistensloven i sin nuværende udformning ikke på sigt vil forhindre GMO-forurening. Kompensationsordningen syntes at være udformet for, at minimere regeringens økonomiske ansvar for den forventede GMO-forurening.

Greenpeace opfordrer regeringen til en mere hæderlig opførsel. Hvis regeringen skønner, at de nuværende virkemidler vil medføre GMO-forurening, bør konsekvensen være at skærpe de spredningsbegrænsende virkemidler (eller endnu bedre at regeringen undlader at tillade GMO-dyrkning) – ikke at regeringen tørrer de forventede økonomiske omkostninger af på det GMO-fri landbrug.

Sameksistensloven bør skærpes til et niveau der sigter på at holde GMO-forurening så lav som muligt (altså at gå væk fra målsætningen om 0,9 % GMO-forurening generelt). Samtidigt bør de mange urimelige begrænsninger i kompensationsordningen fjernes, så ordningen kan efterkomme sit formål, nemlig at sørge for kompensation i situationer, hvor GMO-forurening

opstår, uden at det er nogens skyld. I sin nuværende form har kompensationsordningen omvendt en afskrækkende effekt. Kompensationsordningen bør IKKE indeholde betingelser om:

- At GMO-forureningen er sket inden for fastsatte "kompensationsafstande" (og dermed heller ikke krav om at samme type GMO skal kunne genfindes hos den direkte nabo).
  - At GMO-forureningen opdages indenfor samme dyrkningssæson.
  - At GMO-forurening kun må være sket ved bestøvning
  - Det bør være muligt at få kompensation for enhver GMO-relateret omkostning. Pt dækkes kun forskellen i salgpris mellem GMO-fri og GMO.
- Greenpeace tilslutter sig, at der bør være krav om hurtig anmeldelse. Indenfor 14 dage er naturligvis helt urimeligt, men chancen for effektiv oprensning øges ved hurtig reaktion.
  - Greenpeace opfordrer til at kravet om, at der er brugt GMO-fri såsæd fastholdes som betingelse for at kunne få erstatning.

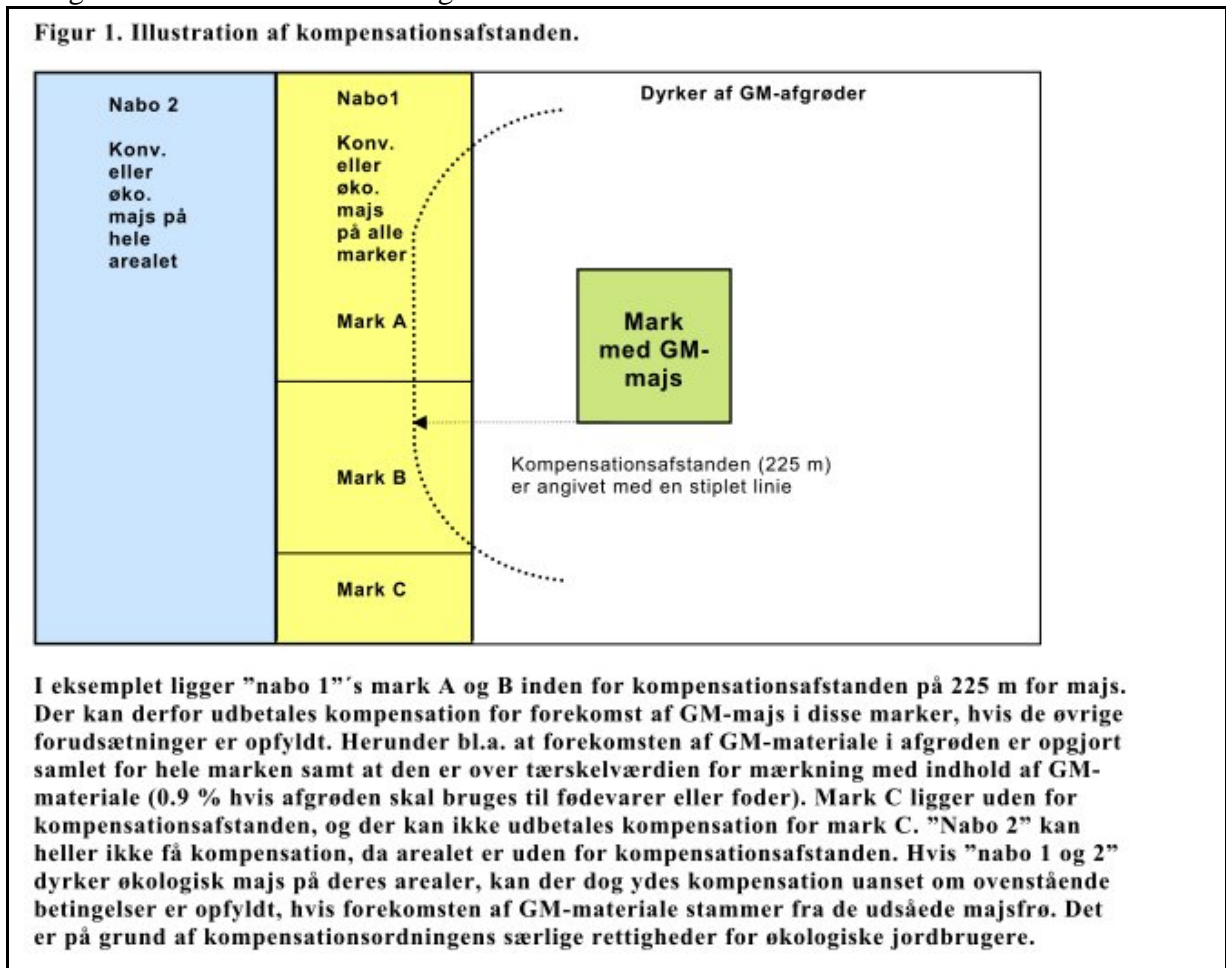
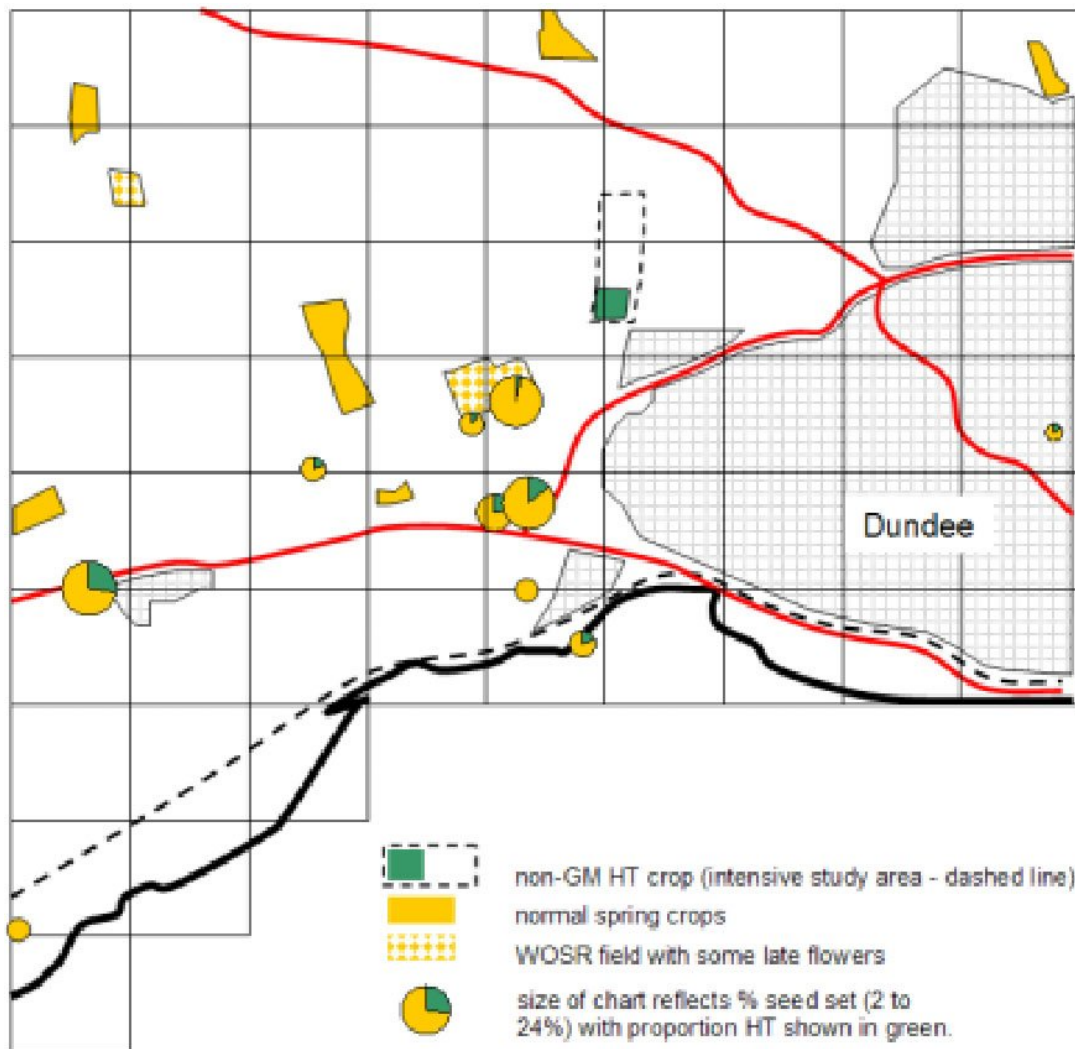

Illustration og beskrivelse af begrebet "kompensationsafstande" fra fødevarerministeriets (marts 2008) "Vejledning for konventionelle og økologiske jordbrugere der har lidt økonomisk tab på grund af forekomst af genetisk modificeret (GM) materiale i deres afgrøder".

4. Biologi, men absolut ikke kun biologi

Sameksistensloven fra 2004 forholder sig hovedsageligt til den specifikke GMO-plantens biologiske spredningsveje (f.eks. hvordan pollen spredes, hvor længe frø overlever i jorden osv.). Forståelse for de specifikke biologiske spredningsveje er uhyre vigtigt.

For insektbestøvede planter har de specifikke lokale forhold meget stor betydning for spredningsafstande. Figuren herunder viser, at det for insektbestøvede afgrøder ikke er afstanden der alene afgør forureningsniveauet. Som det fremgår, kan der forekomme et højere forureningsniveau (symboliseret ved grønne lagkagestykker) på marker længere væk fra kilden

(den grønne firkant). Denne effekt skyldes formentligt nogle meget lokale geografiske forhold såsom vandskel osv. som det administrativt er vanskeligt at tage højde for. Insektbestøvede afgrøder har derfor brug for meget store separationsafstande.

For vindbestøvede afgrøder har den gamle målsætning om 0,9 % GMO-forurening resulteret i meget lave afstandsgrænser. For majs er afstandsgrænsen således sat til 150m på trods af at videnskabelige markforsøg registrerer majspollen i afstande på 1 km. (N. Jarosz, Variations in Maize Pollen Emission and Deposition in Relation to Microclimate, Environ. Sci. Technol. 2005, 39, 4377-4384). Med den igangværende revision bør målsætningen for sameksistensloven ændres fra 0,9 % GMO-forurening til en målsætning om at undgå GMO-forurening (0,1%). Når målsætningen ændres skal også virkemidlerne revideres så f.eks. afstandsgrænserne reflekterer den faktiske afstand den pågældende plantes pollen kan flyve (for majs 1000m), plus en sikkerhedsmargin på yderligere mindst 50 % (baseret på den betragtning at afstanden primært afgøres af vindforholdene, og at videnskabelige forsøg ikke nødvendigvis er gennemført under ekstreme vindforhold).

Den eneste forbedring, der foreslås i fødevareministeriets notat 2 december 2010, er en mindre øgning af separationsafstanden mellem GMO og økologiske marker. I den forbindelse må det pointeres, at der absolut ikke er biologisk belæg for at have kortere separationsafstande til konventionelle afgrøder end til økologiske afgrøder. GMO-pollen flyver samme afstand uanset om det er en økologisk eller en konventionel mark der forurenes.

Grundlæggende er det dog uberettiget at tillægge plantebiologi en så afgørende rolle for GMO-spredning. Sameksistenslovens enøjede fokus på biologiske spredningsveje gentages i fvms notat fra 2. december 2010: *"Differentierede dyrkningsafstande er relevante for fremmedbestøvende afgrøder som majs og raps. For afgrøder med meget lav pollenspredning er der derimod ikke videnskabeligt argument for at indføre differentierede dyrkningsafstande."*

De seneste års rigelige erfaringer med GMO-forurening viser entydigt, at risikoen for de menneskelige spredningsveje er mindst ligeså vigtig som biologiske spredningsveje.

- **BT10 GMO-majs, 2005-07:** I stedet for den godkendte GMO-majs Bt11 kommer biotekselskabet Syngenta til at sende en ikke godkendt eksperimentel GMO-majs til opformering. Da fejlen opdages er stort set alt amerikansk BT11-majs forurennet med den ulovlige BT10-majs. GMO-forureningen havde store økonomiske omkostninger både for amerikanske landmænd og europæiske importører. Årsagen til denne forurening var ikke majsplantens biologi, men derimod en almindelig menneskelig forbytningsfejl hos Syngenta.
- **LL601 GMO ris, 2007-09:** USA's risproduktion (som ellers er GMO-fri) blev forurennet med Bayers eksperimentelle GMO-ris LL601. Da forureningen endelig blev opdaget var stort set hele den amerikanske ris høst forurennet. GMO-forureningen kostede de amerikanske risproducenter og deres europæiske importører over 740 mio dollar. Årsagen til denne forurening er ukendt. Det vurderes, at forureningen opstod i forbindelse med nogle forsøgsmarker Bayer gennemførte nogle år tidligere. Ris er selvbestøvende, så det må formodes, at årsagen til GMO-forureningen ikke var plantebiologi, men skyldes helt almindelige håndteringsfejl hos biotekselskabets ansatte.
- **Triphid, GMO-hørfrø, 2009.** Canadas hørfrøproduktion (som ellers er GMO-fri) blev forurennet af ulovlige GMO-hørfrø. Igen havde GMO'en forurennet såsæden, hvilket betød omfattende GMO-forurening og millioner dollar tab for Canadiske hørfrøproducenter. Igen var årsagen menneskelig. Det menes, at en GMO-forsker sendte prøver med GMO-hørfrø til landmænd. Det er formentligt nogle af disse prøver der ved en fejl blev anvendt som udsæd.
- **Amadea GMO-kartoffel, 2010.** straks efter EU i 2010 godkendte BASF's GMO-kartoffel Amflora til dyrkning, begyndte BASF at dyrke GMO-kartofflen i Sverige med henblik på at opformere såsæd til brug i andre lande. I august rapporterede BASF, at deres GMO-marker var forurennet med en ikke

godkendt GMO-kartoffel kaldet Amadea. Hele høsten fra de ni forurenede marker er destrueret. Ifølge BASF's hypotese skyldes GMO-forureningen i Sverige i 2010 to separate menneskelige håndteringsfejl i BASFs drivhuse. Den ene i 2007, den anden i 2009. I modsætning til alle de øvrige eksempler lader det til at GMO-forureningen med Amadea blev opdaget inden GMO-forurenet såsæd blev sendt videre til resten af verden.

De menneskelige fejl i eksemplerne beskrevet her, er begået af biotekindustriens egne ansatte og er sket på trods af det relativt avancerede kontrolsystem der gælder for GMO-industriens drivhuse og forsøgsmarker. Det må forventes, at der kommer mange flere af denne type menneskelige fejl, hvis GMO'er skal håndteres på marken af travle landmænd.

På baggrund af de seneste års mange uheldige erfaringer med GMO-forurening kan det altså konkluderes, at spredningsrisikoen absolut ikke er begrænset til biologiske faktorer. Det er derfor fuldstændigt uberettiget, at separationsafstande kun afgøres af den pågældende plantes spredningsbiologi. Den reviderede sameksistenslov bør tage højde for menneskelige fejl.

5. Etablering af GMO-fri zoner for at sikre de langsigtede målsætninger for landbruget

Det er meget positivt, at folketinget (se f.eks. Bente Dahl 919) allerede er opmærksomme på, at GMO-dyrkning ikke kun truer de eksisterende økologiske marker. GMO er lige så vel en trussel mod at virkeliggøre en række langsigtede målsætninger for landbruget, som f.eks. et stærkt øget økologisk areal.

Også andre fremtidsvisioner kan blive umulige pga. GMO-dyrkning eller pga. de virkemidler som GMO-dyrkning nødvendiggør. Ønsker man, af hensyn til biodiversitet, klima og landskabshensyn, at bevare og øge levende hegn, er GMO en hindring, fordi GMO-dyrkning gør det nødvendigt, at bekæmpe spildplanter på omkringliggende arealer og markkanter. Det kan i praksis betyde, at levende hegn fjernes.

For at sikre at GMO-landbrug (eller de spredningsreducerende tiltag som GMO gør nødvendigt) ikke umuliggør de langsigtede målsætninger for fremtidens landbrug, opfordrer Greenpeace Folketinget til at gøre Danmark GMO-frit.

Konkret kan Danmark holdes GMO-frit ved at etablere landsdækkende GMO-fri zone. Under EU-kommissionens gamle 2003-henstilling var det nærmest forbudt at etablere GMO-fri zoner uanset hvilke positive langsigtede målsætninger de var en del af. Det forbud er ophævet med Kommissionens nye 2010 henstilling.

Differences in regional aspects, such as climatic conditions (that influence the activity of pollinators and the transport of airborne pollen), topography, cropping patterns and crop rotation systems or farm structures (including surrounding structures, such as hedges, forests, uncultivated areas and the spatial arrangement of fields) may influence the degree of admixture between GM and conventional and organic crops and the measures necessary to avoid unintended presence of GMOs in

GREENPEACE

other crops. Under certain economic and natural conditions, Member States should consider the possibility to exclude GMO cultivation from large areas of their territory to avoid the unintended presence of GMOs in conventional and organic crops.

(pkt

Da Danmark er et lille land, og da visionen om fordoblet eller tredoblet økologisk areal ikke er begrænset til enkelte områder af landet, er det formålstjenstligt at gøre hele Danmark til GMO-fri zone.

Med venlig hilsen

Dan Belusa

Greenpeace

Tlf.: 3393 8660

Mobil: 5132 7911

Mail: dan.belusa@greenpeace.org